

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok XXI: 2023

Grudziądz, dnia 25.10.2023 r.

Nr 29 (789)

1333. spotkanie

Leszek Leliwa

Historia znana i nieznana, zawsze godna poznawania. Krzyżacy

**Opis chorągwi sporządzony przez Jana Długosza:
„Czternasta chorągiew komturii i miasta Grudziądza miała w herbie
czarną głowę żubra na białym polu.
Jej dowódcą był komtur Grudziądza Wilhelm Elfenstein”.**

18 czerwca 1291 roku na zamku w Lipienku Mistrz Krajowy Zakonu – Meinhard z Kwerfurtu – nadał naszemu miastu granice i prawa chełmińskie. Duża grupa mieszkańców nie zna historii miasta, a wiedzę o Krzyżakach czerpała z powieści Henryka Sienkiewicza „Krzyżacy” zawierającej nie zawsze rzetelne informacje. Inne były wtedy czasy, inne oceny roli Zakonu. Dziś, znajomość faktów, pozwala właściwie ocenić prawie trzystuletni okres naszych trudnych dziejów. Spróbujmy spojrzeć na Zakon Krzyżacki uwzględniając argumenty „za” i „przeciw” pamiętając, że Zakon istnieje do dziś.

Dla przypomnienia parę wydarzeń z historii Zakonu i naszego miasta:

- 1) 19 listopada 1190 powstaje poprzez połączenie Zakonu, Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie; Suwerennego Rycerskiego Szpitalników św. Jana oraz Zakonu Ubogich Rycerzy Chrystusa i Świątyni Salomona z inicjatywy papieża Klemensa III Zakon przyjął nazwę największego założyciela; Zakon Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie.
- 2) 1226 sprowadzenie Krzyżaków do Polski,
- 3) 1243 bitwa pod Rządzem – porażka Krzyżaków w bitwie z Prusami, asumpt do tworzenia zamków obronnych.
- 4) 12291 akt lokacyjny Grudziądza
- 5) 1410 – bitwa pod Grunwaldem
- 6) 1466 Hołd Pruski po II Pokoju Toruńskim
- 7) Dziś – Zakon zajmuje się tym co ma wypisane w nazwie Szpitalnictwem i działalnością charytatywną a siedzibę ma w Wiedniu

Hermann von Balk

Wertując historię Grudziądza i wielu innych miast pomorskich napotykamy nazwisko Hermana von Balka – pierwszego Mistrza Krajowego. Ten urodzony w 1189 roku, w Dolnej Saksonii, kontrowersyjny Krzyżak do Zakonu przystąpił w Akce w 12189 roku w czasie III Krucjaty. Wielki Mistrz Hermann von Salza mianował go Mistrzem Krajowym Prus. Balk nad Wisłę przybył w 1230 roku z niewielką grupą zakonników z którymi podbijał ziemie Prusów. W działalności misyjnej używał miecza.

Fragment „Kroniki ziem pruskich Mikołaja von Jeroschina”:

„W 1230 r. Balk przybył do Nieszawy, a wkrótce – dowodząc niewielką grupą zbrojnych – przepłynął się przez Wisłę i tam założył pierwszą osadę – Toruń (dzisiejszy Stary Toruń). To stąd kierował walką z plemionami pruskimi, (osadnicy), korzystając z krzyżackiej osłony, planów i pieniędzy w błyskawicznym czasie wybudowali nowe miasta, potężne zamki.”

W 1233 roku z Zamku Dybrowskiego ruszył von Balk łodziami ”smoczymi” – posiadającymi dzioby służące do taranowania innych łodzi. Płynąc w dół Wisły lokował kolejne miasta. 28 grudnia 1233 roku wydał przywileje lokacyjne (tzw. prawo chełmińskie) dla Torunia i Chełmna. Takie same prawa uzyskały Radzyń Chełmiński, Kwidzyn, Kowalewo, Grudziądz, Brodnica, Gniew, Sztum i Elbląg. Dla usprawiedliwienia ekspansji przed chrześcijańską Europą – Zakon budował kościoły i siłą nawracał miejscową ludność na chrześcijaństwo. Z drugiej stron Hermann von Balk tworzył, nowoczesne, sprawnie zarządzane i kwitujące gospodarczo państwo, Tworzył jedno po drugim miasta sprowadzając z Zachodu, kupców i rzemieślników. Tworzył sieć komunikacyjną. Przybyli na jego zaproszenie

rycerze zakładali gospodarstwa rolne. Na ziemiach Zakonu powstawały młyny, planowo eksploatowano lasy i wody. Realizował się skok cywilizacyjny.

Hermann von Balk zmarł w 1239 roku w Würzburgu. Przed drugą wojną światową w Kwidzynie na Targu Rybnym stał jego pomnik zniszczony w 1945 roku. Drugi pomnik upamiętniający von Balka powstał w 1908 roku w Elblągu. Zniszczony w wyniku działań wojennych jest tematem wznawianej co jakiś czas dyskusji dotyczącej odtworzenia pomnika.

* * *

Wiedza o historii naszego miasta i jego początkach jest wśród mieszkańców bardzo mała. Nie zamierzam wywoływać dyskusji na temat komu i ile miasto zawdzięcza. Uważam, że czas aby pochylić się nad historią miasta i może uhonorować działalność Krzyżaków

Poniżej moje wystąpienie do Prezydenta:

Panie Prezydencie Grudziądza, /12.08.2023/

Wielokrotnie podróżując po Polsce spotykałem się z pejoratywnym określeniem, ze względu na miejsce zamieszkania, mianem „Krzyżak”. Kiedy byłem młodszy nazwa taka była czymś ujemnym bo w zbiorowym przekonaniu Polaków funkcjonują nieprawdziwe mity dotyczące wojny z zakonem, z bitwą pod Grunwaldem, Z czasem, po wgrzyzieniu się w temat stwierdzam, że jest to powód do dumy, bo wygraliśmy z przeciwnikiem którego trzeba szanować, od którego uczyliśmy się tworzenia państwowości i z którym przez dość długi okres najpierw wspólnie gromiliśmy Prusów by później miecze skierować przeciw sobie, co skończyło się Pokojem Toruńskim i Hołdem Pruskim czyli tak jak kończą cywilizowani ludzie.

Myślę, że za długo funkcjonują sienkiewiczowskie mity dotyczące Krzyżaków, a miasto Grudziądz które Zakonowi wiele zawdzięcza powinno zadbać o odbudowanie kawałka historii chociażby poprzez umieszczenie na Klimku – pod zwycięską chorągwią Miasta – Chorągwi Komturii Grudziądzkiej.

Taki gest dałby asumpt do zainteresowania się historią nie tylko przez Grudziądzan, ale także przez liczne wycieczki odwiedzające miasto. Dodać wypada, że Zakon o którym mowa dotrwał do naszych czasów i . zajmuje się działalnością charytatywną. Ma siedzibę w Wiedniu.

Prezydent: "**Super. Bardzo ciekawy pomysł**"

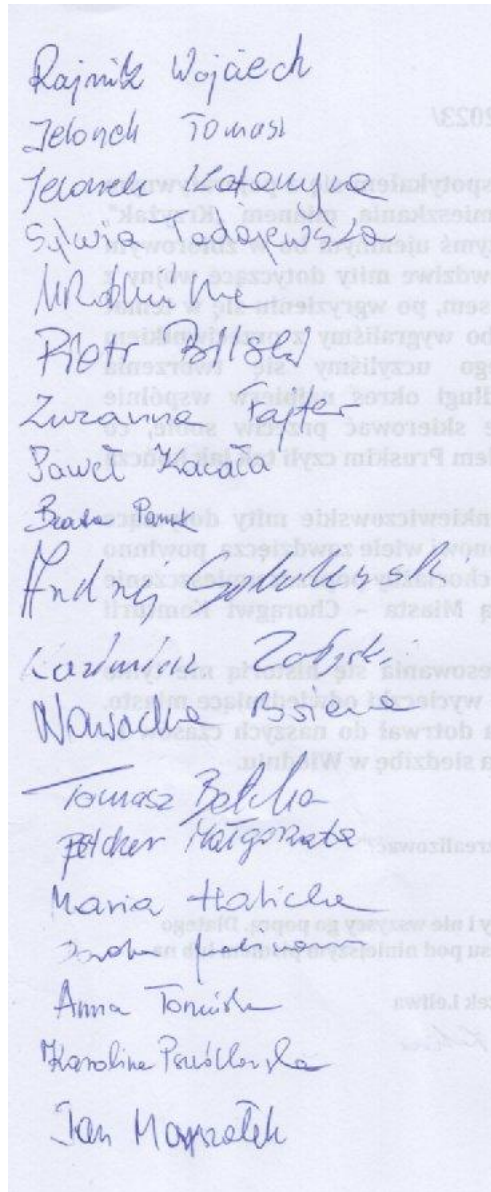
Ja na to: "**Czy na tyle ciekawy, żeby spróbować go zrealizować?**"

Prezydent: "**Myślę, że tak ...**"

Zdaję sobie sprawę, że pomysł jest kontrowersyjny i nie wszyscy go poprą. Dlatego proszę popierających o złożenie czytelnego podpisu pod niniejszym pismem lub na odwrocie.

Leszek Leliwa

Oryginał, podpisany przez 22 uczestników „Spacerków z Przewodnikiem” trafił do Urzędu Miasta.

Rajmirk Wojciech
Jelonch Tomasz
Jelonch Katarzyna
Sylwia Tadejewska
Mroblin Małgorzata
Piotr Bilski
Zuzanna Fajter
Paweł Karciak
Beata Pank
Andrzej Sobolewski
Karolina Zoltycki
Nawacka Beata
Tomasz Boleha
Jolanta Margomata
Maria Hachela
Aneta Palińska
Anna Tomasz
Karolina Paulska
Jan Mayszelek

(L.B.S.)

Redakcja: Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.